

**ЭРХ МЭДЭЛ, АЛБАН ТУШААЛЫН БАЙДЛАА УРВУУЛАН АШИГЛАХ
ГЭМТ ХЭРГИЙГ НОТЛОХ АЖИЛЛАГААНД УЧИРЧ БУЙ ХҮНДРЭЛ, ТҮҮНЭЭС
ГАРАХ АРГА ЗАМЫН ТАЛААР ЯВУУЛСАН СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН**

ABUSE OF AUTHORITY AND OFFICE DIFFICULTIES CAUSED BY CRIMINAL
PROVING AND RESEARCH ON WAYS OUT OF THEM AND ITS RESULTS

Б.Ганхуяа
ДХИС-ийн докторант

Товч агуулга: Энэхүү судалгаагаар эрх мэдэл, албан тушаалын байдлаа урвуулан ашиглах гэмт хэргийг нотлох ажиллагаанд тулгамдсан асуудал, шийдвэрлэх арга замыг тодорхойлох зорилгоор практик ажилтнуудаас авсан санал асуулгын үр дүнг танилцуулна.

Abstract: This study summarizes the opinions of practical staff about the problems and solutions to the problem of proving the crime of abuse of power and position.

Түлхүүр үгс: Оролцогчид, хүндрэл бэрхшээл, шийдвэрлэх арга зам.

Key words: Participants, difficulties, solutions.

Аливаа хэргийг мөрдөн шалгах, шүүхээр хянан хэлэлцэж шийдвэрлэх ажиллагаа нь болсон үйл явдал бүрийн сэдэл, шалтгаан, бодит байдал, түүний явц, хор уршиг бүрийг нэг бүрчлэн бүх талаас нь хангалттай нотлох баримтуудаар нотлох, уг ажиллагаа хууль ёсны байх, гэм буруутай эсэхийг гагцхүү шүүх тогтоох зарчим дээр үндэслэн явагддаг төдийгүй олон хүний хүч хөдөлмөр шингэсэн, олон хоног сарыг хамарсан, олон талын мэдлэг, туршлага, бүтээлч сэтгэлгээ, нягт нямбай ажиллагааны үр дүнд бий болдог.

Улсын хэмжээнд эрх мэдэл, албан тушаалын байдлаа урвуулан ашиглах гэмт хэргийг мөрдөн шалгаж, хянан шийдвэрлэх эрх бүхий субъектүүдийн дунд энэ төрлийн гэмт хэргийг мөрдөн шалгах, хянан шийдвэрлэхэд учирч буй хүндрэл бэрхшээлийг тодруулах, тэдний санал сэтгэгдлийг сонсох үүднээс судалгаа явуулав. Судалгаанд мөрдөгч, прокурор, шүүгч нийлсэн нийт 186 хүн оролцсон. Судалгаанд оролцогсдын 61,3%-ийг прокурор, 22,5%-ийг мөрдөгчид, 16,2%-ийг шүүгчид бүрдүүлж байна. Насны хувьд 25-30 насны 31, 30-35 насны 43, 35-40 насны 47, 40-45 насны 37, 45-50 насны 28 буюу 83,3 хувь нь нас тогтсон аливаа зүйлийн учрыг тунгаан бодож, дүгнэх чадвар суусан насныхан байна.

Судалгааны асуултад хариулсан байдал:

1. Авлигын гэмт хэргийг мөрдөн шалгах, шийдвэрлэх ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлж буй хүчин зүйлийг дурдана уу? гэсэн асуултад:

1. Эрх зүйн зохицуулалт боловсронгуй бус гэж 114 оролцогч буюу 61.3%;
2. Ажлын ачаалал их 80 буюу 43%;
3. Ажиллах боломж нөхцөл бүрэн хангагдаагүй /өрөө тасалгаа, техник хэрэгсэл/ гэж 11 буюу 6% оролцогч;
4. Эрх мэдэл бүхий албан тушаалтнаас ирэх дарамт их гэж 23 буюу 12.3% оролцогч

2. Эрх зүйн зохицуулалтаас хамгийн их хүндрэл учруулдаг хэм хэмжээ аль нь вэ? гэсэн асуултад:

1. Эрүүгийн хуулийн тодорхойгүй ерөнхий заалт, хуулиудын уялдаа холбоогүй байдал гэж 69 буюу 37% нь үзсэн бол,
2. ЭХХШт хуулийн зөвшөөрлийн хэм хэмжээ агуулсан болон хөөн хэлэлцэх хугацааны талаарх заалтууд гэж оролцогчдын 61 буюу 33% нь;
3. ЭХХШ ажиллагаа хэрэгжүүлэгч байгууллагын дотоод дүрэм, журам гэж 25 буюу 13% ;
4. Хариулж мэдэхгүй байна гэж 21 буюу 11.3% нь хариулжээ.

3. Эрх мэдэл, албан тушаалын байдлаа урвуулан ашиглах гэмт хэргийг нотлоход учирч буй хүндрэл бэрхшээлийн талаар дурдана уу? гэсэн асуулгад:

1. Эрүүгийн хуулийн зарим зүйл заалт ойлгомжгүйгээс хэрэгжүүлэхэд хүндрэл учирдаг тухайлбал, нийтийн албан тушаалтан, төрийн албан тушаалтан гэх тодорхойлолт хуулиудад өөр өөр томъёолсон нь алийг нь баримтлах нь тодорхойгүй, бусад гэмт хэрэг болон зөрчлөөс ялгахад хүндрэлтэй,
2. Авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх ойлголтын зөрүүтэй байдал нь ялангуяа шүүгч нарын гаргаж буй шийдвэрт нөлөөлдөг,
3. Шууд нотлох баримтаас гадна дамжмал нотлох баримтыг давхар шаарддаг нь цаг хугацаа алдах, хэргийн хугацаанд нөлөөлдөг,
4. Мөрдөн шалгах байгууллагын эрх хэмжээг хязгаарласан нь хэргийг шуурхай, бүрэн илрүүлэх, мөрдөн шалгах ажиллагааны явц, үр дүнд шууд нөлөөлөх болсон;
5. ЭХХШт хуулийн хамтран оролцогчоор тогтоох тухай заалтад албан тушаалтныг хамруулах зохицуулалт байхгүй нь гэмт хэргийг шуурхай мөрдөн шалгах, хянан шийдвэрлэх боломжийг алдагдуулдаг;
6. Үндсэн хуульд хүн бүр хууль, шүүхийн өмнө тэгш эрхтэй байх заалт хэрэгждэггүй. Тухайлбал, ЭХХШ ажиллагааны оролцогчийг дуудсан хугацаанд ирээгүй тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагын хэм хэмжээ заагаагүйгээс оролцогчдын дийлэнх нь дуудсан цагт ирдэггүй;
7. Дотоодын шинжилгээний байгууллагуудын төрөл зүйл, хүчин чадал бага, шинжилгээ хийлгэхэд хугацаа их ордог, хүлээлт үүсгэдэг нь хэргийн хугацаанд нөлөөлдөг;
8. Төрийн албан тушаалтны үйл ажиллагааг зохицуулсан ажлын байрны тодорхойлолт хэт ерөнхий, гүйцэтгэх ажил тодорхойгүй, уялдаа холбоогүй нь албан тушаалтанд хариуцлага хүлээлгэх үндэслэл болж чаддаггүй;
9. Олон улсын хэмжээнд харилцан ажиллагаа хангалтгүй, ихэнх улс орон явуулсан бичигт хариу ирүүлдэггүйгээс энэ хугацаанд хэрэг шалгах ажиллагаанд гадны нөлөөлөл бий болох нөхцөл үүсдэг.

Дотоод нөхцөл байдлын талаар:

- ЭХХШ ажиллагаа хэрэгжүүлэгчдийн эрх зүйн мэдлэг /нотлох баримт, зүйлчлэлийн талаарх/ чадвар муу, эдийн засаг, санхүүгийн болон орчин үеийн техник технологи ашиглах хэрэглэх чадвар дутмаг;
- Ажлын ачаалал их, боловсон хүчний тоо цөөн;
- ЭХХШ ажиллагааг хэрэгжүүлэгч байгууллагуудын ажлын уялдаа холбоо хангалтгүй;
- Эдгээр байгууллагын дотоод дүрэм, журам боловсронгуй бус зэрэг нь хэргийг шуурхай, бүрэн дүүрэн шалгах, хянан шийдвэрлэх боломжгүй байдалд хүргэдэг бол, боловсон хүчний тоо цөөн байгаа нь иргэдийн гомдол мэдээлэлд бүрэн хүрч ажиллах боломжгүй байдал үүсдэг байна.

5. Эрх мэдэл, албан тушаалын байдлаа урвуулан ашиглах гэмт хэрэгтэй тэмцэх ажиллагааг сайжруулахын тулд ямар зүйл хийх шаардлагатай вэ? гэсэн асуултад хариулсан байдлыг багцлан авч үзвэл,

Эрх зүйн зохицуулалтын тухайд: Хуулийн нэр томъёог оновчтой тодорхойлох, тухайлбал, нийтийн болон төрийн албан тушаалтны талаар, мөрдөгчид хэргийг бие даан шалгах бүрэн эрхийг олгох, зөвшөөрлийн болон ТСАХ болон баривчлах ажиллагааны эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох, хуулийн зарим зохицуулалтыг олон улсын хэм хэмжээнд нийцүүлэх, авлигын гэмт хэргүүдэд оногдуулах ялын бодлогыг чангатгах саналуудыг дэвшүүлсэн,

Хууль хэрэгжүүлэх талаар: Нотлох үйл ажиллагааг цаасан дээр бэхжүүлэхтэй холбоотойгоор цаг хугацаа их алдагдаг байдлыг засах зарим зүйлийг

цахимжуулах, Тухайлбал, мөрдөгч аливаа арга хэмжээ зохион байгуулахдаа санал гаргадаг болсонтой холбоотойгоор прокурор зөвшөөрөл өгөхдөө тухайн ажиллагааг явуулахыг зөвшөөрснөө баталгаажуулж тусгайлсан бланк шийдвэрээ бичиж өгдөг. Энэ нь мөрдөгч, прокурор 2-ын аль алиных цаг хугацааг алдагдуулдаг.

Тиймээс мөрдөгч тухайн тодорхой ажиллагаа явуулах тогтоол бичээд прокурор нь чиг үүргийн дагуу хянаад хуульд нийцэж байвал тогтоолд гарын үсэг зуран баталгаажуулдаг байх эсхүл энэ ажиллагааг цахимжуулах, арилжааны банкнуудтай харилцан ажиллагааг боловсронгуй шуурхай болгох зохицуулалт хийх, авлигын гэмт хэргийг хянан шийдвэрлэх дагнасан шүүх, прокурортой болгох, санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах эрх бүхий эрх бүхий ажилтан, санхүүгийн шинжээч нарыг мэргэшүүлэх,

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хэрэгжүүлэгчид өөрсдийн талаар: Ажлын ачааллыг шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр тогтоох, хүний нөөцийг нэмэгдүүлэх, шүүгч, прокурор, мөрдөгчийн эрх зүйн мэдлэгийн түвшинг дээшлүүлэх, хууль хэрэглээний зөрүүтэй байдлыг арилгах буюу нэгдсэн ойлголт бий болгох, чадавхжуулах, авлигын гэмт хэргийг мөрдөн шалгах ур чадварыг дээшлүүлэх, өмгөөлөгч нарын ёс зүйн хариуцлагын талаар мэдлэгийг дээшлүүлэх сургалт явуулах шаардлагатай гэж үзжээ.

Эрх мэдэл, албан тушаалын байдлаа урвуулан ашиглах гэмт хэргийг нотлох ажиллагаанд Эрүүгийн болон Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн хийдэл, эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх гэрээ байгуулаагүй орнуудтай харилцах гэхчлэн олон хүндрэл бэрхшээл байгаагийн зэрэгцээ төрийн албан тушаалтнуудын эрх зүйн байдлыг тодорхойлсон тушаал, заавар, журмууд ч ерөнхий байдлаар боловсруулагдсан нь мөн л хүндрэл бэрхшээлийг дагуулж байна гэж үзжээ.

Эдгээр хүндрэлийг даван туулах арга замыг дараах байдлаар тодорхойлж байна. Үүнд:

- 1) Эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгож хуулиудын уялдаа холбоог сайжруулах,
- 2) Хуулийн зарим зохицуулалтыг олон улсын хэм хэмжээнд нийцүүлэх,
- 3) Эрүүгийн хэргийн талаар эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх гэрээ байгуулаагүй орнуудтай гэрээ байгуулах,
- 4) Ажлын ачааллыг шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр тогтоох, хүний нөөцийг нэмэгдүүлэх,
- 5) Авлигын гэмт хэргийг хянан шийдвэрлэх дагнасан шүүх, прокурорыг бий болгох.